

INICIJATIVA

Časopis osoba sa invaliditetom - 2021. godina - broj 142

9 772637 268009
ISSN 263 - 2681

BESPLATAN
PRIMJERAK

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
Ministarstvo rada i socijalne politike

KynNysry

SADRŽAJ

VELIKI GUBITAK ZA POKRET OSOBA S INVALIDITETOM	3
STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM ZA RAZDOBLJE 2021 - 2030.	4
ŠKOLA KAO DETETOVA DRUGA KUĆA	5 - 6
INKLUZIJA JE PRIORITET ZA ULAZAK U EU	7 - 10
REGIONALNO UDRUŽENJE DISTROFIČARA DOBOJ	11
ISTRAŽIVANJE O MENTALNOM ZDRAVLJU OSOBA S INVALIDITETOM U VRIJEME PANDEMIJE	12
AKTIVISTA JE SVAKO KO SE USUDI RAZBITI OKOVE I NAPRAVITI PROMJENE	13 - 16
IZ AKTIVNOSTI	17 - 20
PROSIM PRAVO NA INVALIDSKA KOLICA	21 - 22
MUĐUNARODNI DAN GRAĐANA OŠTEĆENOG SLUHA	23
OSMIŠLJEN PAMETNI ŠTAP KOJI POMAŽE SLIJEPIM OSOBAMA DA SE KREĆU POMOĆU NAVIGACIJE	24
NEOBIČNI SPORTOVI	25 - 26
ŠARENA	27
NEKE INFORMACIJE KORIŠTENE SU SA INTERNET STRANICA.	

Informativni centar za osobe sa invaliditetom "Lotos" Tuzla

Redakcija:

Fikreta Hasanović
Suvad Zahirović
Jasminko Bijelić
Adisa Kišić

Grafički dizajn:

Dženita Rahmanović

IN MEMORIAM

Sanja Zahirović (1963 - 2015)

Glavna i odgovorna urednica:

Fikreta Hasanović

Adresa redakcije:

M. i Ž. Crnogorčevića 3
75 000 Tuzla
Tel./Fax: + 387 35 251-476, 251-245

E-mail:

ic.loتوs@bih.net.ba
info@ic-loتوs.org.ba

Web:

www.ic-loتوs.org.ba

Izdavač:

Informativni centar za osobe sa invaliditetom "Lotos" Tuzla

Tiraž:

1000 primjeraka

INICIJATIVA (lat.)

Podsticaj za neku aktivnost posebno u pravu, zakonodavna inicijativa, pravo na podnošenje prijedloga zakona i drugih akata s pravnim dejstvom.

Uopšte, "čovjek od inicijative" je onaj koji samostalno preduzima potrebnu aktivnost u svom ili širem djelokrugu privatnog ili javnog života, ne čekajući za sve naredbe ili spoljašnji podsticaj.

Broj: 08-651-437-4/97

Sarajevo 16.12.1997. god.

Redni broj: 747

Upis u evidenciju javnih glasila izvršen u skladu sa Zakonom o javnom informisanju.

VELIKI GUBITAK ZA POKRET OSOBA S INVALIDITETOM U BIH

Odlazak dvije energične liderke je, bez sumnje veliki gubitak, ne samo za njihove porodice i prijatelje, nego i za sve osobe sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Nada Stuhli je rođena 1952. godine u Doboju gdje je provela svoje djetinjstvo, a preminula je 04. septembra 2021. godine.

Nakon rata, suočena sa siromaštvom i nedostatkom pomoći od strane drugog lica, Nada se aktivirala u Savezu distrofičara i osnovala Regionalno udruženje distrofičara Dobojski. Penziju je stavila u stanje mirovanja i ponovo zasnovala radni odnos u štampariji DMP čiji je osnivač, a koja trenutno zapošljava osam radnika od kojih je pet osoba s invaliditetom. Nada je bila aktivan član pokreta osoba s invaliditetom od 1997. godine i najviše je radila na pitanjima zapošljavanja osoba s invaliditetom. Učestvovala je u mnogim zagovaračkim aktivnostima, kako u RS, tako i u BiH, sve s ciljem poboljšanja položaja osoba s invaliditetom. Nada je posebno bila zainteresovana za pitanja žena sa invaliditetom i svojim ličnim primjerom stimulisala je druge žene s invaliditetom da preuzmu kontrolu nad sopstvenim životom. Nada je bila uvažena građanka Grada Doboja i svijetli primjer uspješne žene s invaliditetom, iako potpuno ovisne od tuđe njege i pomoći.

Olivera Mastikosa, koja je bila sinonim borbe za prava osoba s invaliditetom, preminula je 11. septembra u Banjaluci u 57. godini.

Olivera Mastikosa je više od tri decenije bila jedan od glavnih lidera u pokretu osoba sa invaliditetom u Republici Srpskoj, BiH i regionu, kao i osnivač i dugogodišnja direktorica Humanitarne organizacije "Partner".

Od 2009. do 2015. godine je bila nacionalna koordinatorica za socijalnu zaštitu osoba sa invaliditetom. Poslednjih petnaest godina je bila zaposlena u JU Centar za socijalni rad Banjaluka. Autor je i kooautor više publikacija koje obrađuju temu invalidnosti.

Olivera Mastikosa je dobitnica Plakete Grada Banjaluka 2009. godine za doprinos unapređenju društvenog položaja osoba sa invaliditetom.

Olja, kako su je zvali prijatelji, ostaće upamćena kao veliki vizionar, i pokrenula je i realizovala niz aktivnosti u pokretu osoba s invaliditetom u BiH, a u gradu Banjaluci se izborila da se osobama s invaliditetom obezbijede uslovi za samostalan život, kao što su personalna asistencija, pomoć u kući i pristupačan prevoz. Olivera je bila veliki borac za prava osoba s invaliditetom i mnogo je uradila svojim aktivizmom, ne samo u svom gradu, nego i u pokretu osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Neka im je vječna slava.

STRATEGIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM ZA RAZDOBLJE 2021 - 2030.

Europska komisija poziva države članice da doprinesu toj novoj i poboljšanoj strategiji koja će poslužiti kao okvir za djelovanje EU i za provedbu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom

U martu 2021. godine Europska komisija donijela je Strategiju o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021 - 2030.

Strategija se nadovezuje na postignuća prethodne Europske strategije za osobe s invaliditetom 2010 - 2020., koja je utrla put Evropi bez prepreka i osnaživanju osoba s invaliditetom, kako bi mogle uživati prava koja im pripadaju i u potpunosti sudjelovati u društvu i gospodarstvu. Unatoč napretku ostvarenom u prošlom desetljeću, osobe s invaliditetom i dalje se suočavaju sa znatnim preprekama i izložene su većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, objavljeno je na internet stranici Hrvatskog saveza udruga invalida rada.

Cilj Strategije je osigurati da sve osobe s invaliditetom u Evropi, bez obzira na spol, rasno ili etničko podrijetlo, vjeru ili uvjerenje, dob ili spolnu orientaciju, uživaju svoja ljudska prava te, uz ostalo, imaju jednake mogućnosti i jednak pristup sudjelovanju u društvu i gospodarstvu.

Ujedno, u novoj i poboljšanoj strategiji uzima se u obzir raznolikost invaliditeta, koja obuhvaća dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja - u skladu

s člankom 1. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, koja su često nevidljiva.

Nastoji se riješiti pitanje višestrukog nepovoljnog položaja žena, djece, starijih osoba, izbjeglica s invaliditetom i osoba sa socioekonomskim poteškoćama te se promiče interseksionalna perspektiva u skladu s Programom održivog razvoja do 2030. Ujedinjenih naroda i ciljevima održivog razvoja.

Komisija će podržati države članice u oblikovanju njihovih nacionalnih strategija i akcijskih planova za daljnju provedbu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i zakonodavstva EU u tom području.

Europska komisija poziva države članice da doprinesu toj novoj i poboljšanoj strategiji koja će poslužiti kao okvir za djelovanje EU i za provedbu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom.

*Izvor: Hrvatski savez
udruga invalida rada*

**EUROPEAN
COMMISSION**

ŠKOLA KAO DETETOVA DRUGA KUĆA

Došla su vremena kada online školovanje nije ništa neobično. Koronavirus nam je nametnuo potpuno drugačiji sistem života od onog na koji smo navikli u svim segmentima. Ni obrazovanje nije pošteđeno.

Srećom, Internet je jedna od novina koje je 21. vek uneo u naše živote. Razume se da ga maksimalno treba iskoristiti u svakom pogledu, tako i na polju obrazovanja. Deca su se prilagodila online školovanju mnogo lakše nego odrasli, ali sigurno da nije zdravo na duge staze da odrastaju uz kompjuter i nastavnike koji im se obraćaju preko ekrana. Nije samo nivo znanja problematičan, već i razvoj socijalne inteligencije. Ne smemo na to nikako zaboraviti.

Međutim, ne smemo zaboraviti ni da ima dece koja su na učenje kod kuće bila primorana mnogo pre pojave koronavirusa. Znamo to svi mi koji smo odrastali sa invaliditetom.

Svaki roditelj

oseća blagu nelagodu kada upisuje dete u školu. Kako će se snaći u novoj sredini, hoće li ga prihvati kako treba, kakvi će biti nastavnici, samo su neka od pitanja kojima se bavi roditeljski um. Ako se doda još i činjenica da dete ima invaliditet i/ili retku bolest, dobija se labyrinpt prepun manjih i većih barijera i stereotipa u čijem savlađivanju su roditelji i dete često prepušteni sami sebi. Mnogi ne znaju, a u manjim sredinama ni nemaju kome da se obrate za neophodnu i adekvatnu podršku i pomoć.

Kažu da je i natprosečno inteligentnu decu neophodno podsticati i raditi sa njima i da mnoga od njih upravo zbog verovanja tipa "mogu ona to sama" ne ostvaruju svoj pun potencijal.

Svima je potrebna podrška! Međutim, često je jednostavno nema, pa se i danas dešava da dete sa invaliditetom bude upisano u "specijalnu" školu ili prebačeno na vanredno obrazovanje. Posledica školovanja kod kuće je usamljenost i izolacija, razvoj u neprirodnoj atmosferi, pošto je dete uglavnom okruženo odraslima, koji ga, iz najbolje namere, često prezaštičuju, stvarajući stakleno zvono u kome ono živi. Detetu se tako oduzima prilika da

uči da se borи за sebe, da stiče i neguje priateljstva, raste sa svojim vršnjacima, da prolazi kroz sve lepo i ružno što sa sobom nosi đačko doba.

Iako je "inkluzivno obrazovanje" već odavno poznat pojam, nekako je to i

dalje na apstraktnom nivou tj. još uvek postoji doza zbumjenosti (u stilu "šta ćemo sad?") kada se u školi pojavi dete sa invaliditetom. Upis u redovnu školu nije kraj, već početak jednog važnog procesa od koga zavisi nečija budućnost. Nije retkost da roditelji i sama deca budu razočarani stavovima i ponašanjem nastavnika koji su takvi zato što ne poznaju prirodu invaliditeta ili retkih bolesti niti potencijale deteta, osećaju se prepušteni sami sebi, iz neznanja su nesigurni u donošenje odluka.

Deca, po prirodi otvorena za nova iskustva, često nemaju neophodnu pripremu za dolazak novog drugara, što dovodi do stvaranja otpora i diskriminatorskih stavova, dok dete sa invaliditetom ili retkom bolešću oseća da se razlikuje i da se ne uklapa u okruženje kreirano po merama većine, a ne svih. Zato su strah roditelja ili odbijanje deteta da ide u redovnu školu donekle i opravdani i često obeshrabrujući. Ipak, to nikako ne znači da ne treba stalno istraživati razne opcije.

Kao posledica neinformisanosti, pre svega odrasli ponekad ne umeju adekvatno da odreaguju. Zašto bismo od dece očekivali drugačije ponašanje? Inkluzivno obrazovanje nije mrtvo slovo na papiru, već je, konkretno – pristupačan prevoz, rampa u školi, klupa prilagođena detetu sa invaliditetom, asistent koji će, pored nastavnika/profesora, o detetu brinuti i asistirati kada je potrebno, prilagođeni program, uključujući i fizičko vaspitanje, učestvovanje roditelja i deteta sa invaliditetom u nastavnim i vannastavnim aktivnostima

(odlasci u pozorišta, na izlete i ekskurzije), sve kroz timski rad, imajući, pre svega, na umu – deca jesu različita, ali treba da imaju iste mogućnosti.

U ovakovom sistemu, porodica postaje manje izolovana, roditelji stiču nova iskustva sa drugim roditeljima, aktivno učestvuju u razvoju svoje dece i pozitivno utiču na njihovo sazrevanje. Vremenom, čak i nesvesno dolazi do menjanja stavova prema osobama sa invaliditetom i sa retkim bolestima, dok dete sa invaliditetom stiče životne veštine koje su neophodne za uspešno i nezavisno funkcionisanje, uspostavlja različite odnose što je od velikog značaja za zdrav emocionalni i socijalni razvoj, uči se samostalnom životu, prihvata sebe, svoj invaliditet i svoje sposobnosti, stiče samopouzdanje i samopoštovanje i dobija jednaku osnovu za dalje školovanje i život kao i njegovi vršnjaci bez invaliditeta.

Sve počinje od najbližeg okruženja – porodice i škole.

Jelena Milošević

INKLUZIJA JE PRIORITY ZA ULAZAK U EU

SOCIJALNA INKLUIZIJA U BIH JOŠ NE ZAUZIMA PRAVO MJESTO

Socijalna i obrazovna inkluzija teme su o kojima se proteklih godina govori u Bosni i Hercegovini, a poboljšanje zaštite i uključenosti ranjivih grupa jedan je od ključnih prioriteta na putu naše zemlje ka Evropskoj uniji.

Pred nadležnima je sada mnogo posla.

Sanela Jaganjac iz Tuzle prva je inkluzivna učiteljica u Bosni i Hercegovini, a prije 24 godine u svoj razred u Osnovnoj školi Simin Han je prihvatile učenike sa smetnjama u razvoju. U to vrijeme rad u procesu socijalnog uključivanja netipične djece sa sobom je nosio brojne izazove.

Kao nastavnica razredne nastave, skupa s tadašnjim direktorom škole Osmanom Hasićem, Jaganjac je morala uvoditi nove metode vezane za inkluziju u nastavu, a izradivali su i pravilnike te udžbenike. Sve su počeli ukidanjem segregacije u školama, dovodeći netipične učenike pod krov svoje institucije.

"U samim počecima inkluzija je bila samo mapirana, ali ne i realizovana u Bosni i Hercegovini. Uz pomoć UNICEF-a Osnovna škola Simin Han je dobila priliku da bude prva inkluzivna škola u našoj zemlji, a zbog svojih specifičnosti sistema inkluzivne nastave morali smo početi poluintegraciju te smo djecu s teškoćama u razvoju uključivali u vještine, odnosno u redovna odjeljenja, gdje

su pohađali muzičko i likovno obrazovanje, domaćinstvo te tjelesni odgoj", kaže Jaganjac u razgovoru za Klix.ba.

IZAZOVAN PERIOD

Ovakav model rada trajao je dvije godine, a s obzirom na to da u tom periodu u Tuzli nije bilo defektološkog kadra, Jaganjac je morala proći kroz dodatne edukacije kako bi mogla adekvatno odgovoriti na potrebe djece koja su dolazila s različitim teškoćama, socijalnim okruženjima i navikama. Skupa s roditeljima i djecom pronalazila je i neke nove metode rada.

"Prva inkluzivna odjeljenja dobili smo 2000. godine te su samim tim u redovna odjeljenja išli i učenici s teškoćama u razvoju. Tada je rad bio izuzetno težak, jer stručnih osoba nije bilo. Vi kada dođete u razred, kako biste radili s određenom djecom, želite maksimalno iskoristiti njihove mogućnosti, ali tada nailazite na zid, jer niste stručni za taj rad. Međutim, razvojem tadašnjeg Defektološkog fakulteta i dovođenjem novih snaga, konkretno stručnih osoba, inkluzija je postala svjetlij primjer u obrazovanju", ističe Jaganjac, koja je 2000. godine učestvovala i na razmjeni inkluzivnih nastavnika u Španiji.

Kroz svoje zalaganje, osim učenicima, Jaganjac je benefite nudila i roditeljima.

Kako nam kaže, željela je očevima i majkama, grubo navedeno, pružiti dva sata odmora, jer

oni kontinuirano brinu o svojoj djeci, što je veoma odgovorno.

"Vi da biste pokrenuli proces inkluzije u jednoj školi, morate imati i podršku unutar te institucije, shvatajući inkluziju kao nešto što je dobro za svu djecu. Korist od svega toga imaju i djeca iz redovne nastave, jer ako ono u prvom razredu nauči razvijati empatiju prema drugima koji su drugačiji, sa sobom nosi bogatstvo koje je vrijedno za cijeli život", dodaje Jaganjac.

Iako je Bosna i Hercegovina ostvarila napredak u oblasti inkluzije, uz poboljšanje cjelokupnog sistema, njegove manjkavosti se dvije decenije kasnije ipak osjetete, jer najveći problem i dalje predstavlja nedostatak stručnog kadra.

"Inkluzija bi u potpunosti bila funkcionalna tek onda kada bismo u školama imali dovoljan broj defektologa koji će stručnu pomoć pružati djeci kojoj je ona potrebna unutar jedne obrazovne institucije. Naime, njih u škole i dalje primaju na osnovu broja djece koja su završila cjelokupan proces kategorizacije, dok oni koji su u procesu kategorizacije i dalje nemaju takvu potporu", ukazuje na probleme naša sagovornica.

Problem je i taj što se većina obrazovnih procesa razvija po principu rada "od projekta do projekta", koje uglavnom finansiraju inozemne organizacije.

"Sistem prepoznaje inkluziju, imamo je i na papiru, ali je za istraživanje to koliko je danas zaista imamo u školama. Djeca s teškoćama ne smiju biti samo broj, već individua kod koje će se potrebe maksimalno ispoštovati koliko mogu. Bez obzira na svoje intelektualne mogućnosti, svako dijete zavređuje da bude uvaženo, paženo, ukrašeno. I ljubavlju te da mu se prema konvencijama o pravima djeteta ispoštuje sve ono što je potrebno za njegov fizički i psihički razvoj", naglašava Jaganjac. Osim adekvatnog kadra, proces inkluzije podrazumijeva i materijalno-tehnička sredstva za netipične učenike koji moraju imati kutak za odmor, relaksaciju i igru, kao i određena didaktička sredstva koja su posebno prilagođena za svakoga od njih. Međutim,

prema riječima naše sagovornice, toga nedostaje u bh. školama.

"Kod nas se kvalitet rada svodi na to koliko su učitelj i defektolog kreativni, te koliko ulažu sebe u sve to. U BiH, nažalost, samo od toga zavisi uspjeh inkluzije. Uzaludno je čekanje da se to sve sistemski riješi, a koliko mi srca i duše unesemo u razred, toliki ćemo i odgovor dobiti", podcrtava Jaganjac.

TEŠKI ŽIVOTNI KORACI

Socijalna inkluzija je izuzetno bitna za svakog čovjeka, a koliko je taj proces težak kod osobe s invaliditetom, najbolje zna Tuzlanka Adisa Kišić. Nakon višegodišnje izolacije uspjela je prihvatiti život s neizlječivom bolešću, okončati započeti studij, dobiti priliku za zaposlenje i pokazati da i osoba u invalidskim kolicima može aktivno doprinositi široj društvenoj zajednici. Kišić se kao devetnaestogodišnja studentica na Filozofskom fakultetu u Tuzli suočila s teškom dijagnozom - multipla skleroza, koja joj je tada srušila sve snove, želje i planove. U trenutku su u njenom životu zavladali zbuđenost i strah, ali i suočavanje s novom realnošću u društvenoj zajednici.

"Kao neko ko nikada dotad u životu nije imao zdravstvenih problema i prepreka, našla sam se u realnosti u kojoj zajednica oko mene nije predviđela moje postojanje.

To grubo zvuči, ali zaista je tako, s obzirom na to da sam se nakon dijagnoze suočila s brojnim preprekama i barijerama", prisjeća se Kišić, koja se danas, 21 godinu kasnije, otežano kreće, te koristi invalidska kolica

kako bi bila što samostalnija. Teška dijagnoza autoimunog oboljenja, koje je poznato kao "bolest s hiljadu lica" te spoznaja da ju je ona u potpunosti okovala, Kišić je odvela u potpunu izolaciju od javnosti. Kako kaže, izbjegavala je sve "normalne" stvari koje treba proživljavati svaka mlada osoba, uz misli da je bezvrijedna, beskorisna...

Ali, laganim koracima, uvidjela je da je njen razmišljanje sasvim pogrešno. Život je uzela u svoje ruke i grčevito se počela boriti za svoje bolje sutra. I u tome uspijeva pokazujući svu snagu koju posjeduje. Kako nam priča, proces inkluzije u samom početku nije bio nimalo jednostavan, ali je prva i ujedno najveća prepreka koju savladava. Integraciju u društveni sistem započela je nastavkom ranije započetog školovanja. Priča nam da u obrazovnom sistemu na prepreke nije nailazila, ali su problem predstavljale predrasude šire društvene zajednice.

"Naš mentalitet je i dalje takav da ne prihvata drugačije od sebe, te iz straha i neznanja robuje stereotipima. Jedini način da se odupremo tome je da budemo vidljiviji u društvu, ali tu nailazimo na začarani krug, jer ne možemo biti vidljiviji ako nam nije omogućen životni prostor za kretanje i bez fizičkih barijera, kako bismo živjeli adekvatno i ravnopravno s ostalima. To su male stvari koje meni stvaraju velike probleme, poput nepostojanja rampi za osobe s invaliditetom, nepropisno parkiranih automobila o kojima vozači ne razmišljaju i slično", navodi Kišić. Nasuprot svim teškoćama s kojima se suočavala na putu inkluzije, njena istrajnost, vedrina i pristupačnost doveli su je do toga da danas i sama doprinosi razvoju šire društvene zajednice. Zaposlena je u Informativnom centru za osobe s invaliditetom "Lotos" u Tuzli na poziciji asistentice za informiranje i odnose s javnošću.

"Radim, aktivna sam i poseban je osjećaj kada možete živjeti od svoga rada. To je jedan dostojanstven i kvalitetan život. Sistem u kojem živim i dalje nema dovoljno sluha za osobe s invaliditetom, ali u centru u kojem

radim nastojimo nametnuti izmjenu zakonskih regulativa, trudimo se zagovarati poštivanje naših prava i uspijevamo ostvariti uspjehe. Naravno, to su mali koraci, ali da ništa ne radimo ne bismo se mogli ničemu nadati", ističe Kišić.

BOLJI POLOŽAJ RANJIVIH KAO ULAZNICA U EU

Poštivanje ljudskih prava u velikoj mjeri utječe na samopouzdanje svih ranjivih kategorija društva, a poboljšanje njihovog statusa predstavlja i ulaznicu Bosne i Hercegovine pod okrilje Evropske unije. Naime, Evropska unija je dom najravnopravnijih društava u svijetu te pruža najviše standarde radnih uslova i široku socijalnu zaštitu. Vodeći se Evropskim stupom socijalnih prava, koji su proglašili Evropski parlament, Vijeće Evropske unije i Evropska komisija 2017. godine, Evropska unija je u potpunosti posvećena inkluziji osoba s invaliditetom, tako što reafirmiše njihovo pravo na podršku dohotku koji im omogućava dostojan život, usluge koje im omogućavaju da učestvuju na tržištu rada i u društvu te radno okruženje prilagođeno njihovim potrebama. Iz Delegacije Evropske unije u BiH kažu da su poboljšanje zaštite i uključenosti ranjivih grupa jedan od ključnih prioriteta na putu naše zemlje ka EU, utvrđenih u mišljenju Evropske komisije o zahtjevu zemlje za članstvo. Kako poručuju iz delegacije, poboljšavanje socijalne uključenosti osoba s invaliditetom zahtijeva ozbiljan angažman bh. vlasti na različitim nivoima, kako bi zemlja ispunila standarde EU, ali i svoje postojeće međunarodne obaveze. "Uprkos robusnom zakonodavstvu protiv diskriminacije, osobe s invaliditetom u BiH i dalje se suočavaju s ogromnim izazovima kada je riječ o pristupu obrazovanju, tržištu rada, zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj pomoći. Istovremeno, vlasti u zemlji generalno ne raspolažu sveobuhvatnim podacima o osobama s invaliditetom. Veoma mali broj javnih zgrada ima omogućen pristup za osobe s fizičkim invaliditetom", navode iz Delegacije Evropske unije u BiH. Nadalje,

prema njihovom stavu, naša zemlja nema jedinstvenu definiciju invalidnosti te je podrška osobama s invaliditetom ograničena i zavisi od uzroka invaliditeta, pri čemu osobe s ratnim invaliditetom (ratni vojni invalidi i civilne žrtve rata) imaju prioritet nad ostalim osobama s invaliditetom. Djeca s invaliditetom su među najmarginaliziranjim i isključenim grupama u društvu te se suočavaju s brojnim izazovima. "Zbog zastarjelog zakonodavstva, osobama s invaliditetom mogu biti uskraćene pravne sposobnosti putem sudskog procesa, čime se krši Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom, koju je BiH ratifikovala. Ista situacija je i s nedobrovoljnom dugoročnom institucionalizacijom osoba s invaliditetom u ustanovama socijalne zaštite, gdje je Evropski sud za ljudska prava utvrdio kršenja prava

na slobodu i sigurnost osoba s invaliditetom koje su institucionalizovane i zadržane u ustanovama socijalne zaštite protiv svoje volje. Trenutni sistem socijalne zaštite u BiH primjetno je sklon institucionalnoj skrbi, dok usluge unutar zajednice koje bi omogućile neovisan život osoba s invaliditetom nisu dovoljno razvijene niti imaju dovoljnu podršku", dodaju iz Delegacije Evropske unije u BiH. Iako su oba bh. entiteta usvojila strateške okvire za unapređenje prava i statusa osoba s invaliditetom, jasno je da preostaje mnogo posla kako bi se u praksi poboljšala socijalna uključenost osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Iz Evropske unije poručuju da su spremni podržati, ali i raditi s vlastima u ovoj veoma važnoj oblasti za put zemlje ka EU.

Izvor: www.klix.ba

OTAC IZRADIO EGZOSKELET DA BI SIN U KOLICIMA TAKO MOGAO HODATI

Robote, ustani! - naredba je koju daje Oscar i polako, ali sigurno, veliki okvir pričvršćen za njegovo tijelo ga podiže i on počinje hodati.

Šesnaestogodišnji Oscar Constaza pati od neurogenetskog poremećaja zbog kojeg

signali iz mozga ne stižu do njegovih nogu pa nije mogao hodati. Međutim, sreća u nesreći jest što mu je otac Jean-Louis Constanza suosnivač tvrtke koja proizvodi egzoskelete. Kako saznajemo iz medija, sin je rekao ocu inženjeru da napravi robota s kojim će moći hodati.

Otac je prionuo na posao i izradio egzoskelet koji spojen s ramenima, prsima, strukom, koljenima i stopalima omogućuje Oscaru da hoda po sobi.

- Robote, ustani! - naredba je koju daje Oscar i polako, ali sigurno, veliki okvir pričvršćen za njegovo tijelo ga podiže i on počinje hodati.
- Prije mi je netko trebao pomagati u hodanju, a ovo mi daje osjećaj samostalnosti - rekao je Oscar.

- Jednoga mi je dana Oscar rekao: Tata, ti si inženjer, zašto ne napraviš robota s kojim ću prohodati? - prisjetio se otac, referirajući se na kompaniju Wandercraft sa sjedištem u Parizu.

Naposljeku je otac zaključio:

- Za deset godina, invalidska kolica više neće biti potrebna ili će ih biti puno manje.

Izvor: Klaudija Klanjčić

REGIONALNO UDRUŽENJE DISTROFIČARA DOBOJ

Kao osnovni cilj i pravac razvoja Udrženja distrofičara je bila samoodrživost i nakon trogodišnjeg volonterskog rada i sticanja iskustva na seminarima, stručnim razmjenama i iskustvima drugih organizacija lica sa invaliditetom iz regionala i širom Evrope ostvarili smo svoj cilj i 1997. godine otvorili štampariju DMP, preduzeće za zapošljavanje invalidnih lica (socijalno preduzeće) jedino preduzeće tog tipa na regiji Doboj.

Na štampariju smo naročito ponosni zbog toga što nam osim održivosti naših programskih ciljeva i permanentne brige za naše članstvo omogućava upravo provođenje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje osoba s invaliditetom i promociju socijalnog preduzetništva. Uporedo sa radom i razvojom štamparije kao preduzeća za zapošljavanje osoba s invaliditetom realizovali smo brojne projekte širokog spektra, a koji su svi bili usko vezani za poboljšanje statusa i kvalitet života lica sa invaliditetom i ostalih ugroženih kategorija stanovništva na regiji Doboj. Trenutno implementiramo projekat "Smanjenje socijalne isključenosti kroz održivost radnih

mjesta lica sa invaliditetom" u okviru projekta SOCIETIES 2 koji finansira Evropska unija, a sprovodi Caritas Bosne i Hercegovine u partnerstvu sa udrugom Vedri osmje. Projekat je baziran na ublažavanju novonastale krize izazvane pandemijom koronavirusa i kroz aktivnosti izvršena je nabavka repromaterijala i nove mašine (Cyklos rotary perforating machine) u cilju pomoći radu i održivosti radnih mjeseta za lica sa invaliditetom zaposlena u štampariji udruženja distrofičara „DMP“. Osim nabavke repromaterijala i nove mašine tim Regionalnog udruženja distrofičara Doboj radi na promociji socijalnog preduzetništva i mogućnostima stvaranja povoljnije slike i društveno odgovorne zajednice, te promociji Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida RS čije bi poštovanje u praksi obezbijedilo da svojim radom preduzeća obezbijede održivost i mogući razvoj.

ISTRAŽIVANJE O MENTALNOM ZDRAVLJU OSOBA S INVALIDITETOM U VRIJEME PANDEMIJE

Od 1.011 ispitanika s invaliditetom, anketiranih između 20. i 22. januara ove godine, 37 posto je kazalo da su i prije početka pandemije osjećali hroničnu usamljenost (EPA)

Gotovo dvije trećine osoba s invaliditetom u vrijeme zatvaranja osjeća hroničnu usamljenost, pokazalo je najnovije istraživanje britanske humanitarne organizacije Sense, u kojoj se posebno ističe da je broj takvih osoba još veći među mladim osobama s invaliditetom i iznosi čak 70 posto. Ovi podaci potiču bojazan od krize mentalnog zdravlja s kojom se suočava više od 14 miliona osoba s invaliditetom, koliko ih živi u Velikoj Britaniji. Dobrotvorna organizacija je izvijestila da je broj slučajeva hronične usamljenosti u posljednjih godinu dana porastao za četvrtinu među osobama koje su i prije izbijanja pandemije koronavirusa bile nesrazmjerno pogođene tim problemom. Od 1.011 ispitanika s invaliditetom, anketiranih između 20. i 22. januara ove godine, 37 posto je kazalo da su i prije početka pandemije osjećali hroničnu usamljenost, a ta je brojka u populaciji mlađih osoba u dobi između 16 i 24 godine iznosila čak 54 posto. Gotovo dvije trećine ili 61 posto osoba s invaliditetom odgovorilo je da su tokom razdoblja zatvaranja hronično usamljeni te su rekli da se "stalno" ili "vrlo često" osjećaju usamljeno.

OSJEĆAJ USAMLJENOSTI TRAJE VRLO DUGO

Organizacija Sense upozorava da osjećaj hronične usamljenosti među osobama s invaliditetom sad već "traje vrlo dugo" te da pritom ljudi pate od "neprekidnog osjećaja samoće, usamljenosti, odvojenosti od ostalih te nemogućnosti povezivanja s drugim osobama na dubljem nivou".

Christine Punt (70) iz Watforda u Hertfordshireu, gluhoslijepa je osoba i od samog početka pandemije pazi da se ne zarazi koronavirusom.

S obzirom na to da joj je uobičajena njega dostupna u manjoj mjeri nego ranije, Christine ovisi o svom suprugu Georgeu, što, po njenom mišljenju vrlo negativno utječe na njihovu vezu i odnos, a zbog toga se i ona osjeća frustrirano i izolirano.

"Čitavo ovo vrijeme osjećam se neizmjerno izolirano..., sedmice sam provela u postelji", rekla je Punt.

"Za vrijeme pandemije još sam snažnije postala svjesna svog invaliditeta i sve sam frustriranija jer se ne mogu osloniti na dosadašnji način njege i potpore na uobičajen način."

MANJE OD SAT VREMENA INTERAKCIJE S DRUGOM OSOBOM

Studija je pokazala da je trećina osoba s invaliditetom svakodnevno tokom pandemije imala manje od sat vremena interakcije s nekom drugom osobom. Oko 70 posto ispitanika odgovorilo je da je socijalna izolacija snažno utjecala na njihovo mentalno zdravljie i opću dobrobit, dok ih je 40 posto reklo da je utjecala i na njihovo fizičko zdravljie.

"Za vrijeme pandemije su se potrebe osoba s invaliditetom jednostavno previdjele, zbog čega su se takvi ljudi često osjećali zaboravljeni. Vlada mora prepoznati izuzetno ozbiljan uticaj pandemije na život osoba s invaliditetom i poboljšati im pomoći i njegu kako se ne bi osjećali izolirano i odsječeno od ostatka društva", istaknuo je Richard Kramer, izvršni direktor organizacije Sense.

AKTIVISTA JE SVAKO KO SE USUDI RAZBITI OKOVE I NAPRAVITI PROMJENE

Selma Plančić ima 25 godina i živi u mjestu Kosova kod Maglaja.

Na drugoj je godini Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici. Pročitajte ovaj intervju, u kojem će se

Selma predstaviti i dočarati nam sve svoje tuge i radosti kroz koje je prolazila, i kroz koje prolazi.

INICIJATIVA: Ko je doista Selma, o čemu sanja, čemu se raduje?

Selma je jedno obično neobično biće. Jedno veliko dijete u tijelu odrasle osobe koje se raduje malim stvarima i velikim ljudima i toplim, velikim i iskrenim zagrljajima.

Za sebe često kažem da sam detektor za dušu. Invaliditet moj me naučio tome da osjećam. Da se nikad ne vežem za lik, nego za dušu. Lik prođe i prevari, duša ostaje. Intuicija me prevarila samo u trenutku kada sam odlučila da je ignorišem. Sanjam o tome da budem sretna. Da imam svoj stan. Samo svoj. Posao. Da radim, da budem u mogućnosti pomoći ljudima, osobama sa invaliditetom posebno. Želja mi je da stvorimo društvo u kome osobe sa invaliditetom neće biti bauk, u kome će biti jednak. Želja mi je da neki novi klinci koji dođu ne prolaze kroz isto trnje predrasuda kao ja. Želja mi je da ti novi klinci što duže ostanu djeca, da ne moraju da imaju taj teret preranog odrastanja. Generalno, želim stvoriti neki svoj mini-svijet unutar ovog svijeta i jednog dana stati pred one koji su najmanje vjerovali u mene, a trebali su najviše, i reći: „Uspjela sam. Sretna sam. Duša mi je puna. Imam sve što sam sanjala.“

INICIJATIVA: Uspomene na djetinjstvo – šta je prvo čega se sjetiš?

Majčin zagrljaj, njena vjera u mene, njena ljubav, trud. Ako me pitate za negativne stvari, sjećam se okrutnosti djece u školi koji su me u prvo vrijeme odbacivali. Ti prvi školski dani su za mene bili izuzetno bolni. Nisu me vrijeđali verbalno. Ne. Ali gore od bilo kakvih riječi, meni je bilo to sklanjanje od mene. U klupi sam na početku sjedila sama, na malom odmoru bila sama. Dok ja nisam shvatila da moram da se izborim za svoje mjesto i da jedini način da me upoznaju jeste da se nametnem, da i zagalamim. Tad sam i shvatila i rekla sebi: „Ok, moja kolica jesu dio mog života, ali moja kolica nisu ja. Ja sam više od toga, i moram to da pokažem. Jer me niko neće uzeti za ruku i reći: „Evo, mi od sad nemamo predrasude.“ Sama sam morala da ih rušim. Od tada se dosta toga promijenilo, ali ih i danas ima. Svjesna sam ja da sam život posvetila tome da srušim predrasude o osobama sa invaliditetom, ali sam zahvaljujući tome, i generalno društvu u kome živim, imam osjećaj, nekako preskočila djetinjstvo, sazrela naglo, ne zato što sam htjela, nego zato što nisam imala izbor. A kada jednom preskočite djetinjstvo, to vam fali doživotno, jer se ono nikada ne može nadomjestiti. Ipak, ne zamjerim toj djeci ništa. Zamjeram njihovim roditeljima, jer se nisu dovoljno edukovali, upoznali šta je to invaliditet i da ga svako u toku života može dobiti, pa u skladu s tim i učili svoju djecu. Druga asocijacija na djetinjstvo je moj rahmetli djed Salko. Čovjek koji me gledao kao ljudsko biće, kome naglasak nije bio na mom invaliditetu, iako to nije bilo uobičajeno tada. A dao mi je sve. Ono malo što sam bila dijete, bila sam pored njega. Učinio je sve da se igram, da se smijem, da živim u trenutku. Da budem bezbrižna. Da budem samo dijete. Otišao je sa ovog svijeta 2009. godine. Toliko bih jako voljela znati šta bi rekao na sve što jesam danas.

Ja nekako vjerujem da vezu zasnovanu na čistoj ljubavi i povezanosti duša, a ne tijela, ne prekida ništa, pa ni smrt. I zaista se nadam da je ponosan na mene.

INICIJATIVA: Upisala si pravo. Odakle interes za tu oblast?

Jesam. Da budemo iskreni, moja prva i najveća ljubav od ranog djetinjstva je gluma. Želja mi je oduvijek bila da zaigram na „daskama koje život znače“. Da oživim te velike likove iz romana, scenarija, i da im dam dio sebe. Nažalost, živim u maloj sredini koja nikad nije blagonaklono gledala na to da ja, kao osoba sa invaliditetom i korisnica kolica, to mogu. Priznajem da sam privremeno odustala od toga. Ali, nikad se ne zna. Život me naučio da ono što srcem želiš, iskreno i istrajno, mora da se dogodi. Putevi se otvore. Bog, viša sila, ili kako god ko zove, to sve namjesti.

Da se vratim na temu: Odakle interes za pravo? Pa vrlo sam osjetljiva na nepravdu. Nekad imam osjećaj da sav bol svijeta ja ponesem na leđima. I tu ne govorim o svojoj boli. Imam osjećaj za druge ljude, umijem da uđem u kožu tuđu. Želim da pomognem, u prvom redu osobama sa invaliditetom, a onda i svim obespravljenim.

Smatram da kroz pravnu oblast, između ostalog, to najviše mogu učiniti. Generalno smatram da samo čovjek koji radi na sebi može da utiče na promjene u društvu.

INICIJATIVA: Misliš li da ćeš po završetku uspjeti raditi ono što najviše voliš?

Generalno, poznavajući prilike u našem društvu što se posla i tržišta tiče, i to da ne želim da budem stranački podobna, da! Naiđu mi periodi kad nisam baš optimistična po tom pitanju. Ali opet, naše je da se trudimo i radimo. To nam niko ne može oduzeti. Ako sjedimo prekrštenih ruku i trepćemo kukajući na sve okolo, svakako nećemo imati ništa. Ovako bar postoji šansa.

INICIJATIVA: Možeš li da izdvojiš vodeće stereotipe i predrasude o invalidnosti u svojoj sredini?

Uh... o tome bih mogla da napišem tri romana. Ja nekako imam osjećaj da se od osoba sa invaliditetom u mojoj sredini očekuje da sjede pogнуте glave u četiri zida i budu zadovoljni što uopšte dišu. Sve što iskače mimo tih okvira je strašno začuđujuće i neprihvatljivo. Kada sam upisala fakultet, bilo je rečeno: „Zašto džaba mučiš mamu, ni ovi „zdravi“ nemaju posla, što da te odvozi, dovozi i čeka...“. Pa je jednom došla komšinica i rekla: „Ih, tebi je lako, čim kolica vide, nema toga koji će te oboriti.“ Ja sam zahvaljujući tome stvorila kompleks, da i danas prije svakog ispita prvo objasnim profesorima da želim da budem ocijenjena samo na osnovu znanja. Mada je tako zaista uvijek i bilo na Pravnom fakultetu u Zenici, zaista nijedan oblik predrasude nikada doživjela nisam. Zatim, ako odem negdje sa društvom, to je vrlo začuđujuće bilo jer ja, kao osoba sa invaliditetom, valjda treba da putujem isključivo sa majkom. Kad sam u svoju sredinu došla sa svojim momkom bilo je u komšiluku: „A šta njemu fali?“ Vlada mišljenje da osobe sa invaliditetom ne može pobogu niko voljeti zbog onoga što jesu iznutra, da nekome ne može biti lijepo sa nama, nego isključivo mora biti zato što mu nešto „fali“, ili iz neke koristi.

Naravno, ima i divnih ljudi u mojoj sredini, zato se uvijek kaže - čast izuzecima. Ali, nekako je, čini mi se, postalo „društveno prihvatljivo“ da osobe sa invaliditetom nemaju svoj stav, da se ne bore za sebe. Čak i u mojoj široj i užoj familiji postoje osobe koje meni zamjeraju što „puštam jezik“ ako iskažem svoj stav i mišljenje, pogotovo ako se kosi sa njihovim. A opet, s druge strane, kako u familiji, tako i van nje, imam osobe koje me baš zbog toga i vole. Mada ja generalno nemam potrebu da se dopadnem. Imam potrebu da budem ja. I mnogo volim onu jednu rečenicu koja je toliko tačna: „Bolje da me mrze zbog onoga što jesam, nego da me vole zbog onoga što nisam“.

INICIJATIVA: Koja iskustva su ti mnogo izmijenila život?

Kao i svako od nas, imala sam period u životu kad sam bila dosta nesigurna i prilično nesretna. Desilo se upoznavanje sa jednom velikom balkanskom muzičkom zvijezdom koju sam od malih nogu voljela slušati, ali sam je kao čovjeka zavoljela zbog njene ogromne duše i toga što je laf i „ljudina od žene“. Taj događaj i generalno njena podrška koja traje neprekidno i danas je jedno od prvih velikih iskustava koje mi je promijenilo život. Jer, baš ona me naučila da se snovi, koliko god možda nekom izgledalo nemoguće, daleko i smiješno, ostvaraju ako su iskreni i ako vjeruješ u njih. Kasnije, tu je bio jedan čovjek sa kojim su mi danas u dobroj mjeri putevi razdvojeni, koji je potpuno slijep i bez ruku. Sva iskustva s njim i sve avanture mnogo su uticali na mene, na moje samopouzdanje i na moju kompletну ličnost. To je čovjek koji me naučio da sve prepreke mogu da se sruše. Ali me naučio na malo bolniji način da treba da poštujem i volim sebe prije svega, da bi me drugi poštivali, pa čak i ako se radi o najbližima. Najsvežije iskustvo koje mi je mnogo izmijenilo život je ulazak Informativnog centra za osobe sa invaliditetom „Lotos“ Tuzla u njega. Sasvim slučajno. A od prvog dana sam osjetila da tamo pripadam i da sam

našla svoje mjesto pod ovim nebom, gdje ja mogu biti ja, bez ikakvog ustručavanja. Gdje sam tretirana onako kako najviše volim, po svojim osobinama i zaslugama. Gdje ljudi gledaju u mene, a ne u moja kolica. S njima je sve nekako jednostavno. Ima mnogo ljudi sa istim ili sličnim sudbinama i međusobno se razumijemo. I što mi je najdraže, što mogu pomoći ljudima, što mi je životni cilj. Pomagati. Koliko je lijep osjećaj kada nešto činite za drugog. Kada se neko zbog vas osjeća da nije sam. Da ništa drugo ne navodimo, to je dovoljno. Iz „Lotosa“ vam daju krila, prostor da rastete, a nikako ih ne sijeku, na šta su osobe sa invaliditetom navikle.

INICIJATIVA: Tvoja lična definicija aktivizma?

Neću koristiti one klasične definicije aktivizma. Reći će da je za mene aktivista svako ko ima hrabrosti ukazati na problem i tražiti njegovo rješenje. Aktivista je svako ko se usudi razbiti okove i napraviti promjene.

INICIJATIVA: Ko je tvoja najjača podrška? Kada potoneš, šta te inspiriše da nastaviš dalje?

U prvom redu, moja majka. Žena koja je život svoj podredila meni.

Čak i onda kada je njoj išlo na štetu, za moje dobro je radila.

Za mene često govore da imam potencijal. Ali da nije nje, sav moj potencijal bi ostao zarobljen među četiri zida. Ona ga je pustila napolje. Sve što jesam drugujem njoj.

Zatim prijatelji. Sjajni, ludi ljudi koji iz mene izvlače najbolje, i vole me kad sam najgora. Da nije bilo njih, možda bi mojom dušom odavno prevladao mrak. Ljubav liječi. Prihvatanje liječi. I za neke moje loše postupke, prije nego što osude pitat će zašto. Nemam mnogo materijalnog, ali kad pogledam ko su ljudi koji stoje pored mene, shvatam svaki put iznova koliko sam neizrecivo bogata.

Tu je i moj momak. Čovjek koji umije tako lijepo da voli. Osoba koja svojom ljubavlju melem na sve i svaku ranu stavlja.

Često kažem da je sa mnom teško funkcionalisati u partnerskom smislu. Njegove oči mi već dugo govore koliko je lijepo i lako s njim kroz život plivati. Birati osobu sa invaliditetom za partnerku ima svoje izazove i svoje dobre i teške strane. On u sve unosi svjetlo. Šta god da se desi sa nama ubuduće, nikada mu se neću moći odužiti za ovoliku količinu ljubavi koja me hrani.

INICIJATIVA: Na šta si najviše ponosna?

Na to što pored svega i poslije svega nisam izgubila ljubav prema ljudima i osmijeh kao „lajt motiv“ u životu, što nisam izgubila vjeru u ljudе. I da se opečem milion puta, opet je neću izgubiti. Opću znati da je čista duša i mirna savjest najveće bogatstvo.

Ponosna sam što u ovo ludo vrijeme kad se sve mjeri materijalnim, kroz cifre uz sebe imam ljudе kojima ništa osim srca, zagrljaja, osmijeha i svih tih stvari koje se ne mogu ničim izmjeriti niti kupiti, ja njima ne mogu dati.

A opet prepoznaju vrijednost svega toga i stoje uz mene punim srcem. Ponosna sam na to što još uvijek nisam izgubila osjećaj za tuđu radost i bol, što umijem da dijelim.

Često me ljudi gledaju čudno kad kažem da, kad bi mi neko sada dao mogućnost da hodam, ali da zauzvrat postanem robot kog

ništa ne zanima i ne dotiče, nikada na to ne bih pristala.

INICIJATIVA: Planovi za dalje? Postoji li nešto što si oduvijek željela da ostvariš, a sve si bliže ka tome?

Vjerovali ili ne, oduvijek sam željela ovo što sam počela da radim s I.C. „Lotos“ Tuzla. Okupiti oko sebe osobe sa invaliditetom, biti uz njih, biti moć, podrška, oslonac. Možda i razlog zbog koga će neko vratiti vjeru u ljudе. Podizati svijest. Nadam se da nas još mnogo uspješnih projekata u budućnosti čeka.

Smatram te ljudе svojom drugom porodicom i nadam se, ali baš se nadam, da će nam se putevi toliko ispreplesti da se nikada razdvojiti neće. Jako želim da radim sa osobama sa invaliditetom. S druge strane, mnogo volim putovanja. Volim upoznavati nove ljudе, mjesta, kulture i toliko cijelim bićem u tome uživam. A nemam priliku onoliko koliko bih htjela jer ne vozim, a autobusi nisu prilagođeni. Želim da postanu. Želim da položim vozački ispit. Želim neka bolja vremena gdje će biti normalna personalna asistencija, a ne luksuz. Tad bi mi zaista samo nebo bilo granica..

INICIJATIVA: Po čemu bi voljela da ostaneš zapamćena?

Pa ja nekako uvijek govorim da je trag koji ostavi čovjek dušom najtrajniji i najsvjetlijii od svih. Sve se mijenja, duša ostaje. Voljela bih da asocijacija na mene ljudima bude ljubav. Toplina. Osmijeh. Sreća. Podrška. Da kažu za mene da sam prijatelj, da sam dobar čovjek. I ne samo da kažu, nego da zaista osjećaju. Voljela bih da budem jedan mali povod da se predrasude o osobama sa invaliditetom svedu na minimum, jer se nikada neće ugasiti potpuno. Voljela bih da ovo društvo jednog dana shvati koliko smo vrijedni pažnje. Koliko toga u nama ima. Koliko potencijala, želje. Koliko nedosanjanih snova, koji samo čekaju da se puste iz kalupa u koji nas je ovo društvo stavilo.

Pripremila: Fikreta Hasanović

IZ AKTIVNOSTI

RADIONICA "AKTIVIZAM I UČEŠĆE U RADU ORGANIZACIJA", ZLAČA

29.6.2021

U Hotelu „Zlača“ 29. juna 2021. godine održana je radionica „Aktivizam i učešće u radu organizacija“ za mlade osobe s invaliditetom u okviru MyRight programa podrške radu koalicija u BiH 2020-2021. Radionicu su vodile mlade osobe s invaliditetom Monika Kalabaluković, Selma Plančić, Amela Goletić i Ibrahim Šadić a učesnicima su predstavljene vrste, oblasti i važnost aktivizma za dostizanje svih promjena koje se žele ostvariti.

Mladi su diskutovali o prednostima i vrijednostima znanja i pravih informacija o zagovaranju, te mogućnostima i izazovima s kojima se suočavaju, kao i značaju jedinstva mladih osoba s invaliditetom u tom procesu.

Učesnici su u radu u grupama vježbali definisanje prioritetnih problema u njihovim lokalnim zajednicama i prepoznavanje sudionika i institucija kod kojih se potrebne promjene moraju zagovarati.

TRENING “SEKSUALNO I RODNO ZASNOVANO NASILJE”, MEĐUGORJE

U Međugorju od 11 - 16. jula 2021. godine održan je trening: „Građenje kapaciteta voditelja vršnjačke podrške (peer lidera), osoba sa invaliditetom za prepoznavanje, prevenciju i reagovanje na seksualno i rodno zasnovano nasilje“. Treningu su prisustvovali predstavnici organizacija osoba

s invaliditetom iz BiH s ciljem da usvoje znanja i vještine za vođenje grupa vršnjačke podrške i davanje informacija zainteresovanim pojedincima i organizacijama o adekvatnim načinima reagovanja i zaštite od seksualnog i rodno zasnovanog nasilja nad osobama s invaliditetom. S učesnicima se aktivno radilo na usvajanju znanja o pravnom i postojećem okviru i nadležnosti institucija i značaju jačanja kapaciteta u organizacijama kada je riječ o borbi protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja nad osobama s invaliditetom i kako na njega reagovati u odnosu na žrtve i počinioce, nadležne institucije i na javnost.

Na treningu je posebna pažnja posvećena učenju o pitanjima roda i rodnih uloga, važnosti podrške među jednakima (peer podršci) i savjetovanju i podršci osobama sa invaliditetom, žrtvama seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i osoba u riziku koju će pružati kontakt osobe u organizacijama (focal point).

Trening je organizovan u okviru projekta: „Invaliditet i seksualno i rodno zasnovano nasilje – građenje kapaciteta protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja“ kojeg realizuju u partnerstvu Informativni centar za osobe s invaliditetom „Lotos“ Tuzla i Udruženje slijepih Kantona Sarajevo. Projekat koordinira MyRight u Bosni i Hercegovini i Nepalu, a finansiran je od strane Radiohjälpen.

RADOM DO RAVNOPRAVNOSTI OSOBA S INVALIDITETOM

U prostorijama Informativnog centra za osobe s invaliditetom „Lotos“ Tuzla 02. septembra 2021. godine održan je završni susret mladih osoba s invaliditetom koji su u proteklom periodu prošli obuku za upravljanje CNC i 3D mašinama. Obuka je organizovana u okviru projekta: „3D izazov i mogućnosti za mlade s invaliditetom“ kojeg I.C. „Lotos“ realizuje u partnerstvu sa „Intrag“ d.o.o. za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba s invaliditetom, a uz finansijsku podršku Evropske unije, u okviru projekta Societies kojeg Caritas BiH realizuje s partnerima. Na obuci je učestvovalo 15 mladih osoba s invaliditetom a voditelj je bio magistar mašinstva Denis Bećirović.

Prilike za zapošljavanje osoba s invaliditetom se rijetko pojavljuju na otvorenom tržištu rada, što zbog generalne nezaposlenosti, ali velikim dijelom i zbog raširenog neznanja i predrasuda o ograničenim mogućnostima osoba sa invaliditetom.

Cilj projekta „3D izazov i mogućnosti za mlade s invaliditetom“ je unapređenje socijalne uključenosti osoba sa invaliditetom na području Tuzlanskog kantona.

Nadamo se da će projekat doprinijeti povećanju kapaciteta i mogućnosti za zapošljavanje osoba s invaliditetom na području TK, a što će samim tim uticati na percepciju javnosti o mogućnostima i sposobnostima osoba sa invaliditetom. Projektom se žele ojačati i motivisati osobe s invaliditetom da učestvuju

u razvijanju svojih znanja i kvalifikacija, ili da pokrenu neku vrstu sopstvene radne aktivnosti, sa zajedničkim ciljem - da osobe s invaliditetom budu ravноправни članovi zajednice.

Također, s učesnicima je dogovorena daljnja saradnja, a uručeni su im i certifikati o uspješno završenoj obuci.

TRENING ZA ŽENE S INVALIDITETOM U KONJICU

U Hotelu „Garden City“ u Konjicu od 05. do 08. septembra 2021. godine održan je trening za žene s invaliditetom: "Aktivizam u oblasti roda i invaliditeta". Na treningu su učestvovalle žene i djevojke s invaliditetom iz cijele BiH a organizovan je u okviru programa više projekata posvećenih pitanjima žena s invaliditetom kojeg I.C. "Lotos" implementira uz podršku različitih donatora.

Cilj projekta je da se poboljšaju kapaciteti za vođenje i zagovaranje kod 20 žena sa invaliditetom s područja cijele Bosne i Hercegovine. Treningom na temu liderstva, mentorskim programom (jedan na jedan) i podrškom među jednakima/peer support, žene sa invaliditetom će povećati svoje sposobnosti zagovaranja i uticati na zajednice da osiguraju podršku, prepoznaju i uvaže pitanja koja se tiču žena s invaliditetom. Trenerice su bile Amira Salković i dr. sci. Zumreta Galijašević koje su učesnice vodile kroz teme o pojmu i odlikama liderstva, samoorganizaciji, multidisciplinarnom aspektu liderstva, emotivnoj inteligenciji, profilima ličnosti, kao i vještinama zagovaranja.

POSJETA PREMIJERA TUZLANSKOG KANTONA

Premijer Tuzlanskog kantona Kadrija Hodžić i ministar za rad, socijalnu politiku i povratak TK, Esad Džidić posjetili su UG Informativni centar za osobe sa invaliditetom "Lotos" u Tuzli, gdje su se susreli sa predstavnicima nekoliko udruženja okupljenih oko Koalicije organizacija osoba sa invaliditetom TK.

Povod za ovaj sastanak je sagledavanje situacije i položaja osoba sa invaliditetom na području TK. Predstavnici udruženja okupljenih oko Koalicije organizacija osoba sa invaliditetom TK prezentirali su premijeru Hodžiću i ministru Džidiću probleme s kojima se susreću u društvu, te iznijeli nekoliko prijedloga, koji bi kroz institucionalno rješavanje mogli unaprijediti život osoba sa invaliditetom. Na sastanku je dogovoren da će u narednom periodu uslijediti formiranje registra osoba sa invaliditetom na području TK.

Također, najavljeno je formiranje Radne interesorne grupe, koju bi činili predstavnici resornih ministarstava, Zavoda zdravstvenog osiguranja TK i predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom, a koja će koordinirati s udruženjima osoba sa invaliditetom i na taj način sagledavati potrebe i prikupiti sve potrebne podatke nužne za sprovođenje određenih procedura. Premijer TK Kadrija Hodžić pokazao je spremnost da Vlada TK u okviru svih resora koje dotiču problemi osoba sa invaliditetom pomogne u unaprjeđenju njihovog kvaliteta života.

Smatra da je jako važno da njihovi projekti budu vidljivi kako u društvu, tako i u budžetima institucija.

„Zadivljuje vaša borba da svoj rad učinite vidljivim, zadivljuje vaša sposobnost organizovanja i istrajnost u borbi za ljudska prava, nadamo se da ćemo biti dostojni partneri u prevazilaženju vaših problema u skladu s resursima koje imamo na raspolaganju," kazao je premijer Hodžić.

"Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK prati rad udruženja osoba sa invaliditetom i do sada je u više navrata radilo analize koje se bave njihovim problemima i u tim analizama donešeni su određeni prijedlozi i zaključci, koji će se u narednom periodu sprovoditi", naglasio je ministar za rad, socijalnu politiku i povratak TK, Esad Džidić. Na sastanku je bilo riječi i o zakonskoj regulativi koja uređuje ovu oblast, a koja bi se u narednom periodu mogla unaprijediti, a govoreno je i o problemima neusaglašenosti federalnog s kantonalnim legislativama.

POČETAK PROJEKTA ZA ŽENE S INVALIDITETOM: "OVDJE SAM – VIDLJIVA I PONOSNA"

Koalicija organizacija osoba s invaliditetom TK počinje realizaciju projekta za žene s invaliditetom pod nazivom: "Ovdje sam - vidljiva i ponosna", s ciljem osnaživanja žena s invaliditetom i njihovog uključivanja u rad organizacija osoba s invaliditetom, kako bismo zajedno zagovarali rješavanje pitanja koja se tiču diskriminacije nad ženama s invaliditetom. Projekat je kreirala organizacija MyRight zajedno sa organizacijama osoba s invaliditetom okupljenih u 5 regionalnih koalicija u BiH, s ciljem identificiranja žena i djevojaka s invaliditetom u lokalnim zajednicama koje će učestvovati u programu njihovog osnaživanja i jačanja kompetencija.

U narednom periodu će Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona da kontaktira i posjeti porodice žena i djevojaka s invaliditetom s ciljem prikupljanja podataka i motivisanja da se što veći broj žena i djevojaka

uključi u ovaj program. Projekat "Ovdje sam - vidljiva i ponosna" je finansiran od strane Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju Sida koju predstavlja ambasada Švedske u Bosni i Hercegovini.

SJEDNICA KOMISIJE ZA JEDNAKOPRAVNOST SPOLOVA SKUPŠTINE TK

U srijedu 08.09.2021. godine u prostorijama Skupštine Tuzlanskog kantona održana je dvadesetprva sjednica Komisije za jednakopravnost spolova Skupštine Tuzlanskog kantona.

Na Dnevnom redu sjednice razmatrane su tačke:

- Razmatranje Analize društveno-ekonomskog položaja osoba sa invaliditetom, nivo ostvarenih

prava na osnovu federalnih i kantonalnih propisa sa prijedlogom mjera za poboljšanje stanja

- Razmatranje Rodne analize zaposlenih u institucijama Tuzlanskog kantona na rukovodećim pozicijama
- Upoznavanje sa Projektom osnaživanja žena s invaliditetom pod nazivom „Ovdje sam - vidljiva i ponosna“ dostavljeno od Koalicije organizacija osoba sa invaliditetom TK.

Na sjednici su na poziv Komisije za jednakopravnost spolova Skupštine TK učestvovali i predstavnici Koalicije OOSI TK, predsjedavajući Koalicije Suad Zahirović i terenski koordinator Jasminko Bijelić. Gospodin Zahirović je u ime organizacija osoba sa invaliditetom iznio stavove po prvoj tački Dnevnog reda, te kao treću tačku Dnevnog reda predstavio Projekat "Ovdje sam - vidljiva i ponosna", koji je finansiran od strane Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju Sida a koju predstavlja ambasada Švedske u Bosni i Hercegovini i realizuje se u naredne tri godine, a za cilj ima povećanu implementaciju prava žena i djevojaka sa invaliditetom u BiH.

PROSIM PRAVO NA INVALIDSKA KOLICA

Da li smo mi bolji dio BiH?

Kažu da se uspješnost jedne zemlje mjeri time koliko je pažnje posvetila osjetljivim grupama svog stanovništva. Evo izvještaja kako naša zemlja „posluje“:

RVI (ratni vojni invalidi) u Bihaću (USK) sa dijagnozom paraplegije (100 % procentom invaliditeta):

1. Kolica svake 4 godine u vrijednosti od 4800KM.
2. Antidekubitalni jastuk svake 3 godine u vrijednosti od 1000KM.
3. Jedan par guma za kolica, jednom godišnje.
4. Kateteri - 5 komada dnevno, urinari 2 komada dnevno, ulošci - 4 komada dnevno.
5. Banjsko lječenje - 2 puta godišnje.
6. Invalidnina na mjesecnom nivou - 1940 KM.
7. Sredstva za nabavku auta svakih sedam godina - 30 000KM.
8. Svi su stambeno zbrinuti.

Osobe koje imaju invaliditet u Bihaću (USK) sa dijagnozom paraplegije (100 % procentom invaliditeta), a nisu RVI:

1. Kolica svake 4 godine u vrijednosti od 4800KM.
2. Antidekubitalni jastuk svake 3 godine u vrijednosti od 1000KM.
3. Jedan par guma za kolica, jednom godišnje.
4. Kateteri - 5 komada dnevno, urinari - 2 komada dnevno, ulošci - 4 komada dnevno.
5. Banjsko lječenje - 2 puta godišnje.
6. Invalidnina na mjesecnom nivou oko 800KM.
7. Svi su stambeno zbrinuti.

RVI u Banjaluci sa dijagnozom paraplegije (100% procentom invaliditeta):

1. Kolica svakih 5 godina u vrijednosti od 5000KM.
2. Antidekubitalni jastuk svakih 5 godina 1600KM.
3. Kateteri, urinari, pelene i sl. - 1200KM na godišnjem nivou.

4. Banjsko lječenje - 1 puta godišnje.
5. Invalidnina na mjesecnom nivou 2200KM.
6. Svi su stambeno zbrinuti.

Osobe koje imaju invaliditet u Banjaluci sa dijagnozom paraplegije (100% procentom invaliditeta), a nisu RVI:

1. Kolica svakih 5 godina u vrijednosti od 440KM (Potreban iznos 5000)
2. Antidekubitalni jastuk svake 3 godine - 428KM. (Potreban minimalan iznos 1000)
3. Kateteri - 1 komad dnevno, urinari 1 komad dnevno, pelene - 2,5 komada dnevno (80 komada mjesecno). To bi značilo da imate oraničen broj odlazaka u WC u toku dana.
4. Banjsko lječenje - 1 puta godišnje.
5. Invalidnina na mjesecnom nivou 136KM ako si imao „sreće“ steći invaliditet prije 18. godine. Ako si se, na primjer, povrijedio dan poslije svog 18. rođendana i nastavio da živiš sa dijagnozom paraplegije, ništa od invalidnine.

NAGLAŠAVAM: podaci mogu imati manja odstupanja od propisanih.

Sve ove kategorije imaju istu dijagnozu, žive u istoj državi, ali su različito tretirane. Diskriminacija se odnosi na način nastanka invaliditeta.

Ja pripadam poslednjoj kategoriji. Kada se sva ova primanja saberi i kada bih godinu dana sav ovaj novac ostavljala za nabavku kolica, ne bih skupila ni polovinu potrebnog iznosa. Ne želim milostinju, ne želim da moji prijatelji, poznanici, komšije ili bilo ko drugi skuplja novac za to.

Želim da budemo dostojanstveno tretirani, da se problemi sistematski rješavaju.

Bravo za one koji su donijeli dobre odluke da bi neko drugi imao kvalitetniji život. Bravo za sve vas koji ste se izborili da se vaš glas čuje. Sramite li se vi koji niste odlučili da nekom date dostojanstven život. Vi koji čutite, bojite li se onoga što nosi sutra?

Ja sam kolica od Fonda zdravstvenog osiguranja RS dobila prije 7 godina. Ponovo sam slala zahtjev sa svom pratećom dokumentacijom 2019. godine. Dakle, nisam tražila kolica onda kada sam imala pravo na obnovu zahtjeva nego kada sam osjetila potrebu za novim. Dobila sam odbijeniku uz obrazloženje da mi nisu ugrožene osnovne vitalne funkcije. Žalbu koju sam uložila nakon toga, odbili su kao neosnovanu. Žalila sam se i Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite RS. Pozvali su me na sastanak koji je odavao utisak da će nešto poduzeti po tom pitanju. Iz Trebinja, istim povodom na isti sastanak došla je moja prijateljica i saborac, sa istom nadom se vratila kući. Odgovor smo dobile, na našu inicijativu opet, tek 10.06.2020. godine. Sve što su oni uradili bilo je to da su nazvali Fond koji im je dao isto obrazloženje kao i meni na

odbijenici. Nismo uradili ništa. Iako postoje kolica za plažu, za razne vrste sportova kao što su: košarka, ples, atletika, planinarenje, hokej, kolica za rekreatiju... i da ne nabrajam, mi skromno tražimo samo jedna LAKO-AKTIVNA kolica. Ona služe za obavljanje nekih svakodnevnih stvari kao što su, odlazak u toalet, na posao, u grad. Tako se zovu jer su lagana da ih je npr. lakše ubaciti u auto, manja su od svih ostalih, spretnija, pogodna za male i uske prostorije, prolaze, liftove. Ona nam omogućuju samostalnost jer su rađena po mjeri korisnika. Sve ovo pomaže nam da se bolje snalazimo u prostoru, izvučemo najbolje od sebe, sa lakoćom savladamo neke fizičke prepreke i održavamo svoje stanje fizički i mentalno zdravim.

*Izvor: happybe.net
Biljana Nedić*

MEĐUNARODNI DAN GRAĐANA OŠTEĆENOG SLUHA: POSLUŠAJMO NJIHOVE PROBLEME I POTREBE

Međunarodni dan osoba oštećenog sluha obilježava se kako bi se javnost obratila pažnju na to koji problemi i potrebe se javljaju kod te populacije.

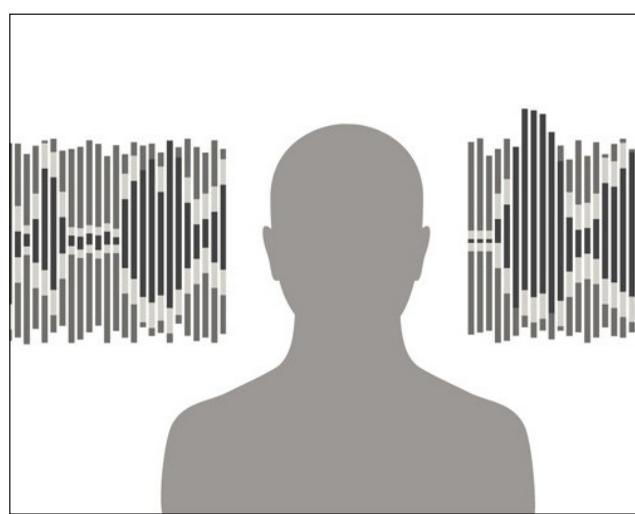
Svjetska federacija gluhih (WFD) prvi je put obilježila Međunarodni dan gluhih 1958. godine. Od tada se obilježava svake zadnje subote u septembru. Kasnije je dan produžen na „sedmicu“. Prvi svjetski Kongres WFD održan je u septembru 1951. godine pa je donesena odluka da se obilježavanje Sedmice građana oštećenog sluha održi u septembru.

Statistike

1. Više od 360 milijuna ljudi na svijetu ima neki od oblika oštećenja sluha (istraživanje iz 2013., Svjetska zdravstvena organizacija).
2. Jedna od tri osobe starije od 65. godine života živi s gubitkom sluha, otprilike 165 milijuna ljudi na svijetu. Kognitivno propadanje, demencija, frustracija, samoća, izolacija iz društva i depresija rapidno se javljaju ako se gubitak sluha ne sanira.
3. 32 milijuna ljudi s nekim oblikom oštećenja sluha su djeca mlađa od 15 godina. Što ranije otkrivanje oštećenja sluha u djece, osigurava im bolji razvoj i napredak u društvu.
4. Ljudi s oštećenjem sluha čekaju otprilike sedam godina dok ne potraže pomoć.
5. Buka je jedan od glavnih uzrok gubitka sluha. 1,1 milijarda mladih ljudi u dobi od 12 do 35 godina pod povišenim je rizikom pojave oštećenja ili gubitka sluha zbog izlaganja

preglasnoj glazbi i buci.

6. Slušni aparati i pomagala pomažu čak devedeset posto ljudi koji ih koriste u podizanju kvalitete života. Trenutačna proizvodnja slušnih aparata i pomagala pokriva tek 10 posto svjetskih potreba, a u zemljama u razvoju manje od tri posto potreba tržišta za slušnim pomagalima.
7. Gubitak sluha u starijih ljudi vodi do više incidencije hospitalizacija, slabijeg psihofizičkog zdravlja. Dijabetes, demencija i kardiovaskularne bolesti povezane su s neliječenim gubitkom sluha.
8. Procjenjuje se da godišnji troškovi neliječenja gubitka sluha iznose 750 milijardi dolara na globalnoj razini. To uključuje troškove slabije proizvodnje, dodatne obrazovne podrške i dodatne zdravstvene troškove. Ključ su edukacija i prevencija.
9. Kronične upale uha također su jedan od glavnih uzročnika oštećenja i gubitka sluha. Više od trideset posto gubitka sluha u djece posljedica je preboljele rubeole, meningitisa, upala uha, ospica ili zaušnjaka. Pretpostavlja se da oko 330 milijuna ljudi na svijetu pati od kroničnih upala uha.
10. Glasna radna sredina i nedovoljna zaštita na radu, ali i određeni lijekovi mogu uzrokovati oštećenje ili gubitak sluha. Edukacijom se mora širiti svijest o zaštiti i preveniranju slušnih oštećenja.

OSMIŠLJEN PAMETNI ŠTAP KOJI POMAŽE SLIJEPIM OSOBAMA DA SE KREĆU POMOĆU NAVIGACIJE

Razvoj savremenih tehnologija doprinio je razvoju i transformaciji društva, a pored tehnoloških kreacija koje su posvećene zabavi postoje sve je više onih koje pomažu osobama s poteškoćama u razvoju i olakšavaju njihovu svakodnevnicu.

Među tim uređajima je i revolucionarni pametni štap nazvan WeWalk koji pomaže slijepim osobama da pomoću navigacije prate pravi put i stignu do željenog odredišta.

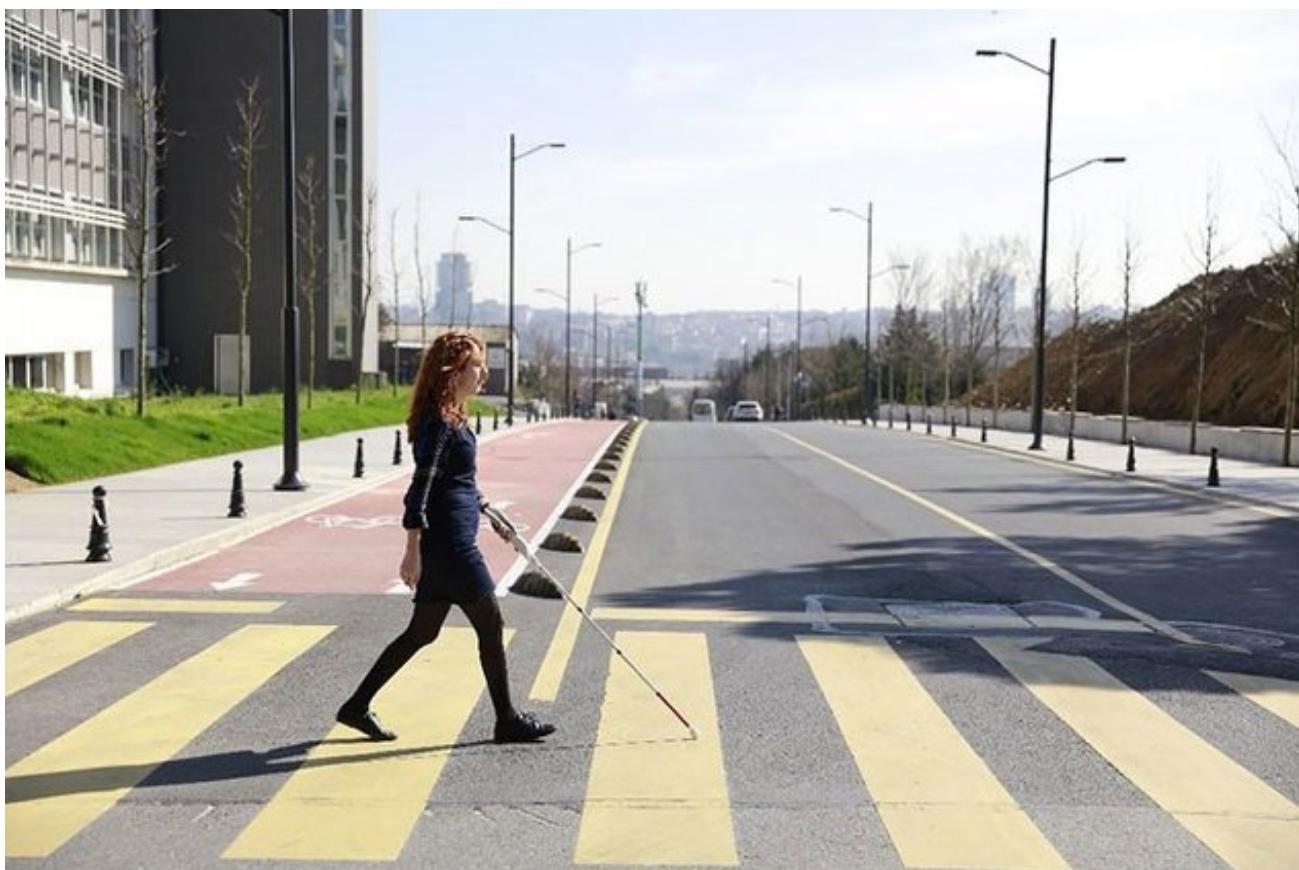
Ovaj štap osmislio je Kursat Ceylan, inženjer i suosnivač neprofitne organizacije Young Guru Academy (YGA). S obzirom na činjenicu da je slijep, Ceylan iz prve ruke zna s kakvim se izazovima susreću ljudi koji imaju problem s vidom. Zbog toga je odlučio napraviti pomagalo koje će poboljšati život slijepih ljudi.

"Slijep sam i na stanici metroa ne znam na koji izlaz trebam krenuti, ne znam koji autobus dolazi niti koje se prodavnice nalaze oko mene. Sve te informacije pruža štap WeWalk", rekao je Ceylan za CNN.

WeWalk pametni štap pomaže osobama s oštećenjem vida pomoći tehnologije koju svakodnevno koristimo. Sve što je potrebno je da pomoći WeWalk aplikacije povežete štap sa svojim smartphoneom. Štap ima ugrađene zvučnike, glasovnog asistenta, Google i senzore koji vibracijom upozoravaju korisnika na eventualne prepreke.

Izvor: www.klix.ba

NEOBIČNI SPORTOVI

Čovjek od davnina pokušava za sebe da pronađe najzabavniji način da ispuni svoje slobodno vrijeme i u tome je dolazio do raznih ideja. Iz zabave i dokolice nastali su neki od najvećih svjetskih izuma, igara ali i sportova.

Neki od tih sportova su popularni širom svijeta ali većina njih se nikad nije ni igrala van granica jedne države ili grada. Većina ovih disciplina predstavljaju kombinaciju nama dosta poznatijih, kao što su jedinstvo šaha i boksa, plesa i borilačkih vještina, plivanja i hokeja. Ovo su neki od njih.

BOSABAL

Kolijevka ovog sporta je Španija a izmislio ga je Belgijanac Filip Ejkmans. Bosabal najviše podsjeća na odbojku ali u njemu se kombinuju i elementi fudbala i kapoeire. Teren na pola dijeli mreža a obje strane terena su prekrivene trampolinom i ona osigurava igrače prilikom pada. Igra uključuje četiri ili pet igrača u svakom polju. Pravila su slična kao i u odbojci. Igra se u tri dobijena seta do 25 poena. Cilj je loptu ubaciti u protivničko polje. Loptu je dozvoljeno udarati rukom, nogom i glavom. Mečevi se igraju uz zvuke brazilske muzike Bosa Nove po kojoj je sport dobio ime. S obzirom da se sport igra na trampolinama,

Bosabal je tako veoma atraktivn sport a igra se u mnogo zemalja svijeta.

AJS KARTING

Jedan od najzabavnijih načina da provedete zanimljive zimske trenutke su upravo karting trke na ledenim barama, jezerima ili snijegu. Ovaj sport je veoma popularan u Laponiji a u njemu uživaju i profesionalci ali i obični amateri.

POLO NA SLONOVIMA

Polo je sport gdje inače igrači jašu konje. Međutim Nepalske aristokrate su u polo unijeli novinu. Mogli su sebi da priušte i slonove i tako je nastao ovaj čudni sport. Igru igraju dva takmičara od kojih svaki od njih nosi dugački štap kojim udaraju loptu u protivnički gol. Svaki takmičar ima i svog partnera koji upravlja slonom. Polo na slonovima je početkom dvadesetog vijeka počeo da se igra i u Indiji

među bogatijim pristalicama koji su uspjeli da ovaj sport značajno popularizuju. Englezi, zadržani neobičnošću ovog sporta su u decembru 2008. godine odlučili da organizuju i prvi svjetski turnir u polu na slonovima.

ŠAHOVSKI BOKS

Kao što mu i samo ime kaže, ovaj sport je mješavina šaha i boksa. Predstavlja neobičan spoj mentalnih i fizičkih sposobnosti. Popularan je u Finskoj a ideju za ovaj sport prvi je dobio Enes Bilalović iz Beograda, koji ga je onakvim kakav je danas predstavio u svom stripu iz 1992. godine. No, Finci većinom ne žele da prihvate Bilalovića kao izumitelja ovog sporta, već njegove korijene vide u filmu finskog režisera Ere Kokonena iz 1991. godine. Partija je podijeljena u 11 rundi u trajanju od četiri minuta, u kojima se neizmijenično smjenjuju šah i boks. Pobjednik je onaj koji koji prvi matira ili nokautira protivnika.

KOTRLJANJE SIREVA

Gloucester je gradić u Velikoj Britaniji koji se smatra kolijevkom jednog od najčudnijih svjetskih sportova. Stanovnici ovog grada se okupljaju svake godine kako bi očuvali tradiciju ove discipline stare oko 200 godina. Pravila su jednostavna. Kolut sira se baca sa vrha padine i to označava početak spusta niz padinu. Teorijski, pobjednik je onaj ko uhvati kotrljajući sir.

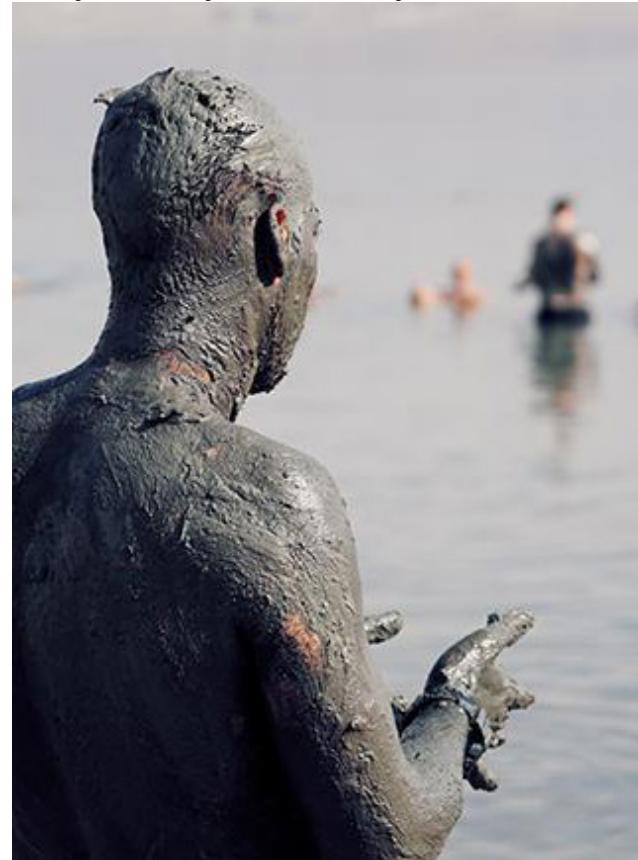

Međutim to je gotovo nemoguće jer sir prilikom spusta dostiže nevjerojatnu brzinu. Prema tome, pobjednikom se smatra onaj takmičar koji se prvi spusti do ciljne linije. Sport često za sobom nosi i teške povrede a medicinske ekipe imaju pune ruke posla.

A nagrada je, pogotovito-sir.

RONJENJE U BLATU

Velšani se krajem avgusta već više od 20 godina zabavljaju uz vrlo neobičnu disciplinu. Potrebno je biti najbrži u ronjenju kroz kanal u močvari dužine oko 50 metara. Od obavezne opreme potrebna je disaljka i peraja za plivanje koji se koriste za ronjenje u moru. Pobjednik je takmičar koji ima najbolje vrijeme u dvije trke koje se održavaju.

U sportu podjednako uživaju i muškarci i žene. Ronjenje u blatu je veoma atraktivan sport i veliki broj posjetioca dođu u Vels iz svih krajeva svijeta kako bi uživali.

Izvor: Sunčev Zrak
www.impulsportal.net

ŠARENA

SAMOODBRANA

Pozvao učitelj u školu oca jednog učenika pa mu govorи:

- Dragi gospodine, vi čini se, imate nekakve moderne metode u odgoju djece, ali znajte, batine katkad znaju biti korisne. Jeste li ikad istukli svoje dijete?

- Jesam jednom, ali u samoobrani!

DA SAM DIREKTOR

Učiteljica zadala temu za zadaću:
"Da sam direktor".

Svi pišu, osim jednog učenika.

Pita ga učiteljica: "Zašto ne pišeš?"

Učenik odgovara: "Čekam sekretaricu!"

KORONA

Uzrok smrti je Covid - 19. - govori doktor udovici.

Ali doktore, moj muž je umro od infarkta. A koji je razlog infarktu? - pita doktor nju. Puno se nervirao.

A zašto se toliko nervirao?

Izgubio je posao!

A zašto je izgubio posao?

Pa zbog Covida.

A što sam ja napisao?

"Obrazovanje, to je ono što ostane
nakon što zaboravite sve što ste naučili u školi."
- Albert Ajnštajn

